

МОЛОДЬ І СТУДЕНТИ У ГРОМАДЯНСЬКОМУ ЖИТТІ СУСПІЛЬСТВА: УЧАСТЬ ТА ПАТРІОТИЧНЕ ВИХОВАННЯ

Олег Бояринцев
Глухів

Аналізується місце та роль студентсько-молодіжних організацій у громадянському житті суспільства та держави; виокремлюються такі тенденції, як підвищена активність молоді, нетерпимість до зловживань з боку представників влади, прагнення прогресивних змін тощо; разом з тим, автор відзначає, що частині молоді притаманні вузько-прагматичні цілі й прагнення; підкреслюється і таке явище, як намагання деяких організацій та окремих політиків маніпулювати свідомістю та поведінкою молоді; у якості основної тенденції політичної участі молоді та студентів обґрунтовується ідея патріотичного самовиховання.

Ключові поняття: особистість, молодь, громадянське суспільство, культура, виховання.

Відомий вислів: «молодим належить майбутнє» буде мати сенс і стане реальністю при умові активної участі молоді у громадянському житті суспільства, політичному процесі, патріотичному вихованні та самовихованні. Найбільш ефективно останнє здійснюється завдяки громадянським об'єднанням молоді та студентів. На сьогодні, більшість молодіжних об'єднань в Україні не тільки набули інституційного статусу, але й показали себе активними поборниками позитивних змін, учасниками процесів, з думкою яких потрібно рахуватись на всіх рівнях державного управління і громадянського самоуправління.

Перший етап демократичних перетворень в Україні 1990–х років підняв ідею «громадянського суспільства», яка набула широкого схвалення і визнання, насамперед, серед молоді. І це цілком закономірно. Адже саме громадянське суспільство збуджує ініціативу «знизу», стимулює соціальну активність громадян, що прагнуть до самоорганізації, протистояння деструктивним процесам, намагаються консолідувати суспільство і державу. І хоча в перших рядах цього прогресивного руху знаходилась молодь, дослідження молодіжних рухів в Україні має більше запитань, а ніж відповідей. Основним об'єктом дослідження вчених часто ставали не суто молодіжні громадські організації, а громадські організації загалом. Між тим, молодіжні організації мають свої особливості, які, на нашу думку, потребують детальнішого висвітлення.

Досить часто громадські (у їх числі й молодіжні) організації називають організаціями третього сектора (термін запроваджений В. Нільсеном 1979 р.) Це поняття ґрунтується на тому, що першим сектором вважають державу і всі пов'язані з нею інститути, другим – комерційні інститути, спрямовані на отримання прибутку, а третім – громадянське суспільство, що складається з інститутів чи організацій, які займаються різноманітною діяльністю, але не входять ні в систему державних органів, ані в систему прибуткових структур. За визначенням Д. Льюїса, неурядові або громадські організації – це частина громадянського суспільства, що починає формуватися у багатьох країнах і слугує противагою державі та ринку [1, 3].

Більшість дослідників пропонують вважати неурядові організації такими, що відіграють стабілізуючу роль у демократизації суспільства, беруть участь у вирішенні складних соціальних проблем, сприяють реалізації прав громадян у всіх сферах суспільного життя, тим самим цементуючи взаєморозуміння між державою та громадянами. Вони повинні мати такі риси: добровільність; незалежність; неприбутковість; зорієнтованість на суспільне благо [2, 4-5]. М. Головатий пропонує визначати молодіжну громадську організацію як «об'єднання молодих людей, створене для задоволення власних потреб у спілкуванні з однодумцями, а також для успішнішої реалізації своїх інтересів у всіх сферах життєдіяльності. Завдяки цим організаціям регулюють стосунки молоді з державою та створюють найсприятливіші умови для розвитку молодої людини» [3, 12-13]. В. Головенько описує молодіжні громадські організації як «важливий чинник залучення молоді до участі в суспільному житті. Ці організації допомагають молодим людям вирішувати їхні проблеми, дають змогу виявляти ініціативу, діяти відповідно до власних потреб та інтересів. Вони є середовищем

спілкування і взаємодії, своєрідним «суспільством у суспільстві», у якому, крім загальноприйнятих правил поведінки, діють свої норми і закони. Саме через ці організації молоді люди стають активними громадськими діячами, здатними розкрити свій потенціал і здібності як у власних, так і в загальнодержавних інтересах» [4, 127].

О. Корнієвський і В. Якушик визначають молодіжні громадські як «певні молодіжні громадські сили, котрі: а) тією чи іншою мірою усвідомлюють свою специфічність, особливість своїх власних інтересів і свого місця та ролі в суспільстві; б) здійснюють певну громадську значущу (проте не таку, що обов'язково позитивно оцінюється більшістю суспільства) діяльність, спрямовану на реалізацію цих інтересів і утвердження своєї специфічності і власної ролі в суспільстві; мають чіткі внутрішні організаційні структури» [5, 11].

На думку О. Бень, поняття молодіжних громадських організацій є багатовимірним, а тому його можна розглядати з різних поглядів. Ми також приєднуємося до запропонованого нею триєдиного визначення цього поняття відповідно до субстанціональних, дескриптивних та функціональних характеристик: 1) молодіжні громадські організації – це соціальна спільнота, сформована на добровільних засадах молодими людьми, які мають спільні чи подібні інтереси і спільно діють для досягнення певної мети; 2) молодіжні громадські організації – це об'єднання молодих людей, сформоване для досягнення певної мети чи задоволення певної потреби, яке має власну історію, сформувало свою структуру та систему норм і правил, пройшло процеси легітимації та легалізації, а також є невід'ємною (проте незалежною) частиною усього суспільства; 3) молодіжні громадські організації – це один з інститутів громадянського суспільства, який відповідає за формування такого суспільства, виконуючи функцію посередника між державою і громадськістю [6, 341].

Як бачимо, у науковій та правовій літературі існують різні підходи до визначення понять «молодіжні об'єднання», «молодіжні формування», «молодіжні громадські організації». Їх класифікація здійснюється на основі різних критеріїв, котрі дають уявлення про її справжню сутність і специфіку. Серед основних критеріїв класифікації молодіжних громадських організацій дослідники визначають такі: особливості соціальної бази молодіжних організацій; специфіка генезису (виникнення), організаційні принципи і структура організації; основні функції молодіжної організації; місце молодіжної організації в суспільстві; особливості впливу на суспільні процеси [7, 44]. Класифікація, далі, може деталізуватися з урахуванням наступних чинників: етнічні, расові приналежності учасників; стать молодих людей; регіональні особливості; вік учасників (діти, підлітки, молодь); професійні особливості учасників (студенти, бізнесмени, молоді вчені); стан здоров'я (організації інвалідів) [8, 15-17].

Відповідно до загальних соціальних функцій, які виконують молодіжні громадські організації, дослідник О. Бень пропонує розділити молодіжні громадські організації (МГО) на п'ять груп, а саме ті що: 1) займаються вихованням молоді; 2) допомагають вирішувати соціальні питання; 3) функціонують у сфері культури; 4) є частиною політичної системи суспільства; 5) діють в економічній сфері [6, 343].

Проте традиційне соціально-групове та функціональне ставлення до типологізації молодіжних організацій дещо штучне, адже усі вони поєднують представників різних суспільних шарів в межах демографічної групи та на тлі специфічних завдань виконують загальні функції соціалізації, громадянського виховання тощо. М. Головатий, наприклад в цьому контексті, вважає найприйнятнішими для типологізації МГО наступні критерії: ціннісний антропоцентризм, системно-структурний підхід і аналіз, ступінь інституалізації і легітимації молодіжних організацій, їх основні функції і напрями діяльності; особливості інноваційних зв'язків у групі, спектр форм і напрямів у роботі [9, 42].

Зважаючи на теоретичне і законодавче визначення статусу громадських молодіжних організацій, реальний стан цих інституцій в сучасній Україні демонструє як тенденції до зростання їхньої ролі у суспільному житті та патріотичному вихованню молоді зокрема, так і певні проблеми [10, 130]. Враховуючи цей аспект, варто зазначити, що загальні позитивні тенденції в Україні існують. Динаміка становлення інституцій громадянського суспільства в Україні характеризується у цілому позитивними тенденціями. Зростає кількість зареєстрованих об'єднань громадян, зміцнюється їх організаційна спроможність, розширюється перелік сфер діяльності, створено галузеву нормативно-правову базу [11, 67]. У 2012 році, згідно із даними Реєстру громадських формувань, які

веде Міністерство юстиції України, в нашій державі існувало вже 71850 громадських об'єднань (в це число сукупно включаються міжнародні, всеукраїнські, місцеві організації, їх філії та відокремлені структурні підрозділи) [12]. Для порівняння, станом на початок 2006 року в Україні зареєстровано громадських організацій та їх осередків – 46682, 2007 р. – 50706, 2008 р. – 54862, 2009 р. – 59321. Частка молодіжних з них коливалася біля 13-10 %.

Найбільш розповсюдженими різновидами громадських організацій у сучасній Україні є: фізкультурно-спортивні (18 %), професійного спрямування (15 %), молодіжні (11 %), ветеранів та інвалідів (9 %), культурно-просвітницькі (7 %), організації, створені на етнічній основі (5 %), та правозахисні організації (5 %). Майже половина (44 %) опитаних у 2010 р. представників громадських організацій зазначила сектор діти і молодь як один з трьох основних секторів своєї діяльності. Наступними за вагомістю є сектори громадянська освіта (27 %) та права людини (27 %), вирішення соціальних питань (25 %) [13, 23].

Слід мати на увазі, що не всі з організацій, які займаються молодіжною або виховною проблематикою, є молодіжними за офіційним статусом, а можуть опікуватись правами, інтересами, консультуванням молоді, патріотичним вихованням, громадянською освітою підлітків в якості одного з напрямків діяльності і не обов'язково складаються із більшості членів до 35 років. Більшість громадських організацій України здійснює проекти одночасно у кількох сферах. Варто зазначити, що в період з 2003 по 2010 рр. зменшилася кількість організацій, які працюють у секторах вирішення соціальних питань (25 % у 2010 р., 36 % у 2003 р.), права людини (31% у 2010 р., 27% у 2003 р.), розвиток сектору громадських організацій (13% у 2010 р., 17% у 2003 р.), політика, законодавство, держава (14 % у 2010 р., 18 % у 2010 р.) [13, 24].

Значна кількість молодіжних громадських організацій в Україні була створена до 1992 р. і продовжувала створюватись у наступні роки. При неоднозначному оцінюванні їх діяльності є сенс назвати окремі з них для відтворення хронології виникнення. Відомими на сьогодні є Союз українського студентства (1991 р.), Український національний комітет молодіжних організацій (УНКМО) (1992 р.), Всеукраїнська Рада молодих вчених і спеціалістів (ВРМВС) (1993 р.), МГО «Молодь XXI століття» (1994 р.), Спілка Української Молоді в Україні (1996 р.), МГО «Асоціація Молодих Українських Політиків і Політологів» (1997 р.), Союз Аграрної молоді (САМ) (1998 р.), МГО «Спілка молоді регіонів» (1999 р.), Асоціація трудових об'єднань молоді України (2000 р.), Національна молодіжна педагогічна рада України (2001 р.), ВМГО «Молодіжна солідарність» (2002 р.), ВСМДГО Національна рада молодіжних організацій України (НРМОУ) (2003 р.), ВМГО «Українське молодіжне об'єднання» (2004 р.), ВСМДГО «Український молодіжний форум» (УМФ) (2005 р.), Всеукраїнська громадська організація «Спілка Молоді Села» (2005 р.), Всеукраїнська молодіжна культурно-просвітницька організація «Вибір» (2006 р.), Всеукраїнська спілка молодіжних громадських організацій «Відродимо село – силами молоді» (2007 р.), ВМГО «Союз обдарованої молоді» (2006 р.) та інші, які при всьому бажанні неможливо назвати в межах цього нашого дослідження.

Помітною тенденцією розвитку молодіжних громадських організацій є інтеграційні процеси спрямовані на об'єднання зусиль усіх учасників організованого молодіжного руху. Так, у 2005 році було створено Український молодіжний форум, який прагне отримати членство в Європейському молодіжному форумі. Зокрема, в 2007 році було подано заявку на членство, проте станом на початок 2013 року мета все ще не досягнута. Український молодіжний форум має статус спостерігача в Європейському молодіжному форумі. З 18 по 21 квітня 2013 року в Брюсселі відбулась Рада та позачергова Генеральна Асамблея Європейського молодіжного форуму (ЄМФ) під час якої було розглянуто питання щодо подальшого членства Українського молодіжного форуму в цій європейській наднаціональній парасольковій організації. Правління та Секретаріат Європейського молодіжного форуму спільно з Українським молодіжним форумом взяли на себе зобов'язання спільно впроваджувати план дій щодо подальшого набуття статусу повного члена [14].

Характеризуючи сучасні тенденції розвитку молодіжних організацій в Україні слід брати до уваги, що вони діють не лише в рамках громадянського сектору, а й є суб'єктом та об'єктом державної політики – зокрема користуються законодавчо закріпленою

підтримкою держави, а також активно співпрацюють в галузі формування та реалізації державної молодіжної політики.

Державна підтримка молодіжних, студентських та дитячих громадських організацій здійснюється в таких формах: надання молодіжним та дитячим громадським організаціям інформації про державну політику щодо дітей та молоді; подання методичної та організаційної допомоги з питань соціального становлення та розвитку молоді і дітей; сприяння створенню підприємств, установ і організацій, які надають послуги молоді та дітям або сприяють зайнятості молоді [15].

Держава може здійснювати підтримку і в інші способи, що не суперечать законодавству України. Наприклад, при затвердженні місцевих бюджетів можуть передбачатися видатки на реалізацію програм та проектів молодіжних та дитячих громадських організацій. Окрім того, молодіжні та дитячі громадські організації залучаються органами виконавчої влади та органами місцевого самоврядування до розроблення і обговорення проектів рішень з питань державної політики щодо дітей та молоді. Молодіжні громадські організації мають право вносити до органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування пропозиції з питань соціального становлення та розвитку молоді [16].

Ми погоджуємось з думкою О. Бень, який вказує, що молодіжні громадські організації перебувають переважно в межах полів виховних, соціальних та культурних соціальних інститутів; до політичних соціальних інститутів, відповідно, належать політичні громадські організації; у полі економічних інститутів частково входять професійні організації та об'єднання за інтересами. Тобто молодіжні громадські організації, будучи інтегрованими у суспільні відносини, так чи інакше виконують виховні, соціальні, культурні й навіть політичні та частково економічні функції [6, 342].

Таким чином, провідною тенденцією діяльності сучасних громадських молодіжних організацій є сприяння розвитку потенціалу особистості, інтеграція її в систему соціальних відносин через суспільно корисну працю і змістовне дозвілля. Основним принципом діяльності сучасної громадської організації є «організація для людини, а не людина для організації», тому головні цілі діяльності сучасних громадських молодіжних об'єднань спрямовані на реалізацію принципу особистісного підходу, розробленого педагогами. Визнання кожної особистості з її унікальністю і своєрідністю як вищої соціальної цінності сприяє педагогічній спрямованості діяльності громадських молодіжних об'єднань, а природний саморозвиток людини виступає їх остаточною метою, незалежно від виду і форм роботи. Крім того, завдяки діяльності у молодіжних організаціях у молоді з'являється розуміння колективу, вміння працювати заради спільної мети, «ми-відчуття», що є важливим при формуванні патріотично налаштованого громадянина.

Серед інших функцій молодіжних громадських організацій, на особливу увагу заслуговує, на нашу думку, формування громадянського патріотизму, який спираючись на духовно-моральні цінності і шанобливе ставлення до культури та історії України, формує у молоді національну свідомість. Остання визначає, з одного боку, стратегічну мету національного прогресу, а з іншого, становить основу практичних дій для національного державотворення. В сучасних умовах сутнісний зміст формування громадянського патріотизму визначає стратегічне завдання даного етапу системної модернізації української держави та суспільства в цілому. На перехідному етапі, коли створюються підвалини України як сучасної європейської країни на засадах громадянського суспільства та консенсусної демократії вадливого значення набуває впровадження раціональної та ефективної моделі влади. Така влада належить тільки народу як єдиному її суб'єкту, проте реалізується за посередництва організаційних механізмів представницької та безпосередньої (прямої) демократії, що має бути зорієнтована на європейські стандарти демократії та гармонізацію соціально-владних відносин.

На сьогодні перед Україною стоїть завдання – виховання у молоді почуття патріотизму, формування духовності, моральності та толерантності, що забезпечить створення умов для культурного, інтелектуального та фізичного її розвитку. Патріотичне виховання молоді не є сомоціллю, адже воно відіграє особливо важливу роль в розбудові держави і є основою прогресу нашої країни. Тому виховання патріота, незважаючи на те, що це копіткий процес, має бути стрижнем і державної політики, і діяльності організацій громадянського сектору, і зусиль освітніх закладів.

Попередній аналіз показує, що мотивація громадської активності молоді (у різний спосіб) є запорукою небайдужості як сьогоdnішнього, так і майбутнього України і її народу. Хорошою мотивацією до безкорисної спільної праці є гордість за свою державу, яка включає не лише співпереживання за минуле, але й причетність до створення її сьогодення та майбутнього. Ось чому патріотичне виховання молоді є одним з головних пріоритетів молодіжної політики в Україні. Без патріотичного виховання як складової частини загального виховного процесу сформувати у громадян високу патріотичну свідомість, почуття любові до України та готовності до виконання конституційних обов'язків не уявляється можливим. Патріотичне виховання, включаючи у себе цільопокладальні, суспільні, організаційні, функціональні та інші аспекти, є комплексним явищем, який має охоплювати своїм впливом як молоде покоління так і людей старшого віку, має пронизувати усі сторони життя.

Популяризація діяльності громадських організацій здійснюється через проведення різноманітних тематичних акцій. Проте молодь не охоче приєднується до них, особливо тих, які апелюють до обов'язку перед Батьківщиною, патріотичної свідомості, історичної спадщини тощо. Натомість більшою увагою з боку молодого погоління користуються заходи з організації дозвілля (туристичних походів, спортивних змагань, активного відпочинку) – 16,4 %; культурно-розважального характеру (відвідування фестивалів, концертів, виступів творчих колективів) – 14 % та організації цікавого відпочинку для дітей, молоді, сімей – 6,2 % осіб. У той же час молоді люди практично не приймали участі в акціях протесту проти рішень влади (2,8 %) та на підтримку свободи слова (2,1 %) [17, 123-125]. Це дає підстави стверджувати про існування тенденції до більшої зацікавленості молоді в дозвіллі.

Така пасивність багато в чому пов'язано із несприятливою для молодіжного руху та патріотичного виховання дискурсом засобів масової інформації, редакційною політикою більшості національних та місцевих ЗМІ, особливо тих, які функціонують на приватній основі. Успішна діяльність молодіжних громадських організацій з пропагування патріотичних цінностей та ідей великою мірою залежить від зацікавленості ними друкованих (місячники, тижневики, щоденні газети, журнали, авторські колонки), електронних та інших ЗМІ на всеукраїнському, регіональному чи місцевому рівнях. Погоджуємось із тезою Б. Марушкевича: «Щоб забезпечити успіх виконання поставлених завдань, молодіжні організації повинні чітко викладати свої погляди, окреслювати сфери інтересів та позитивно висвітлювати свою діяльність так, щоб вони були зрозумілі різним верствам населення» [18, 178].

Для забезпечення успіху своєї діяльності молодіжні громадські організації повинні мати інформаційні можливості задля отримання знання про ситуацію в суспільстві та поширення інформації про себе і свою роботу, орієнтування для можливої взаємодії у термінах проведення потенційними партнерами заходів, обміну із ними корисним досвідом тощо, пропагуванню ідей патріотичного виховання, що може бути розцінено як важливий напрямок роботи МГО та заслуговує спеціального дослідження. За інформацією з офіційно-наукових джерел, молодіжні організації «...потрапляють у коло інтересів засобів масової інформації переважно лише під час висвітлення якихось урочистих подій, масових акцій, урочистих презентацій тощо. Повсякденні проблеми, від вирішення яких істотно залежить майбутнє громадянського суспільства, проблеми патріотичного виховання, виховання людини праці часто залишаються поза увагою» [19, 160–161].

Аналітики Національного інституту стратегічних досліджень фіксують увагу на ще одній суперечності розвитку сучасної України в цілому та проблемі патріотичного виховання зокрема – це проблема різниці нарративів історичної пам'яті та суперечності у її трактуванні з-поміж різних регіонів, шарів та поколінь українців. За класифікацією німецького дослідника проблем історичної пам'яті Ш. Требста, Україна відноситься до типу країн, в котрих «культура спогадів стала важливим полем битви між двома великими політичними таборами – посткомуністами і націонал-лібералами» [20, 53].

Примирення історичної пам'яті – це процес, спрямований на створення безконфліктної колективної пам'яті, основні положення якої поділяє більшість громадян країни. Сучасна Україна відноситься до країн з високою конфліктністю суспільної пам'яті. Існування амбівалентних моделей історичної пам'яті і суттєвих регіональних розбіжностей щодо минулого України залишається актуальною темою історичних,

політологічних, соціологічних досліджень. Теза про «Дві України» постійно спливає у вітчизняних і закордонних засобах масової інформації.

Ці «конфлікти пам'ятей» можуть набувати гострих форм або знаходитися у латентному стані. У стабільні періоди існування країни конфліктогенність історичної пам'яті поступово зменшується, але такий процес «лікування часом» може затягуватися на десятиліття і заважати формуванню єдиного громадянського суспільства. Тому в країнах, де існують зазначені проблеми, державні органи намагаються формувати консолідовану історичну свідомість. До цієї справи можуть долучатися як політичні партії та рухи, так і неурядові громадські організації: просвітницькі, ветеранські, релігійні, молодіжні, краєзнавчі та інші [21, 388].

На нашу думку, задля інтенсифікації розвитку патріотичних молодіжних організацій України потрібно подолати проблем історичної пам'яті у патріотичному вихованні, адже сучасні молодіжні організації мають діяти саме як громадянські (не націоналістичні, і не регіональні) утворення. Позитивна націленість на майбутнє – це та визначна риса, без якої заходи з патріотичного виховання, що здійснюються іншими його суб'єктами (державою, сферою освіти, ЗМІ, ветеранськими та козацькими об'єднаннями) будуть не повними та нежиттєздатними. Тому подолання окреслених суперечностей є вкрай важливим завданням для української держави та суспільства, і хоча результати патріотичного виховання вкрай складно виміряти за допомогою кількісних показників на короткостроковій дистанції державотворення, його брак та вади можуть спричинити істотні проблеми для декількох поколінь та розбудови держави в цілому.

Література:

1. Lewis D. The Management of Non-Governmental Development Organizations. An Introduction / D. Lewis. – London, NY : Routledge, 2001. – 242 p.
2. Третій сектор в Україні : проблеми становлення / М. Ф. Шевченко (кер. авт. кол.), В. А. Головенько, Ю. М. Галустян та ін. – К. : Український інститут соціальних досліджень, 2001. – 173 с.
3. Гидденс С. Социология / С. Гидденс. – М. : Просвещение, 1999. – 456 с.
4. Головенько В. Ставлення молоді до громадського життя / В. Головенько // Молодь України у дзеркалі соціології / Заг. ред. О. Балакіревої, О. Яременка. – К. : УІСД, 2001. – С. 125-133.
5. Корнієвський О. А. Молодіжний рух та політичні об'єднання в сучасній Україні : монографія / О. А. Корнієвський, В. М. Якушик. – К. : Київське братство, 1997. – 248 с.
6. Бень О. Т. Молодіжні громадські організації : концептуалізація поняття, функції, класифікація / О. Т. Бень // Вісник Львівського національного університету імені І. Я. Франка : Серія : соціологія. – 2008. – Вип. 2. – С. 338-345.
7. Димитров М. Ф. Професійно-орієнтовані громадські організації – нова форма студентського самоврядування / М. Ф. Димитров // Наукові праці. Серія : Соціологія – Миколаїв : Вид-тво МДГУ ім. Петра Могили, 2008. – Том 103. – № 90. – С. 42-47.
8. Лісовець О. В. Теорія і методика роботи з дитячими та молодіжними організаціями України: навч. посіб. / О. В. Лісовець. – К. : Академія, 2011. – 256 с.
9. Головатий М. Ф. Молодіжна політика в Україні : проблеми оновлення : монограф. / М. Ф. Головатий. – К. : Наукова думка, 1993. – 237 с.
10. Біденко Ю. М. Громадянське суспільство: проблеми визначення та періодизації розвитку в українському контексті / Ю. М. Біденко // Вісник ХНУ імені В. Н. Каразіна, серія «Питання політології». – 2011. – Вип. 19. – С. 127-133.
11. Україна в 2010 році: щорічні оцінки суспільно-політичного та соціально-економічного розвитку : монографія / Заг. ред. А. В. Єрмолаєва. – К. : НІСД, 2010. – 528 с.
12. Єдиний реєстр громадських формувань в Україні [Електронний ресурс]. – Офіційний сайт Міністерства юстиції України. – Режим доступу : <http://rgf.informjust.ua/pages/default.aspx>
13. Стан та динаміка розвитку неурядових організацій України 2002-2010 роки : Звіт за даними дослідження / Л. Паливода, С. Голота. – К. : ВД «Купол», 2010. – 118 с.
14. Рада та позачергова Генеральна Асамблея Європейського молодіжного форуму [Електронний ресурс]. / Українська федерація молодих медиків – Режим доступу : <http://www.ufmm.org.ua/news/299/>

15. Закон України «Про молодіжні та дитячі громадські організації» // Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 1999. – № 1. – С. 2.

16. Указ Президента України «Про додаткові заходи щодо реалізації державної молодіжної політики» від 29 березня 2001 року № 221 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=221%2F2001>

17. Молодь за здоровий спосіб життя : щоріч. доп. Президенту України, Верхов. Раді України, Каб. Міністрів України про становище молоді в Україні (за підсумками 2009 р.) / М-во України у справах сім'ї, молоді та спорту, Держ. ін-т розв. сім'ї та молоді ; [редкол. : Н. Ф. Романова (голова) та ін.]. – К. : ТОВ «Основа», 2010. – 156 с.

18. Взаємодія держави та інститутів громадянського суспільства. Роз'яснення, Міністерства юстиції України від 3 березня 2011 [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://www.minjust.gov.ua/o/33679>.

19. Про становище молоді в Україні : (Щодо підтримки молоді сім'ї, посилення соціального захисту дітей та молоді у 2001-2006 рр.) : щоріч. доп. Президентів України, Верховній Раді України, Кабінету Міністрів України / Т. В. Безулік, А. І. Білий, Є. І. Бородін та ін. – К. : Гопак, 2006. – 360 с.

20. Требст Ш. Культура памяти в посткоммунистических обществах Восточной Европы : попытка общего описания и категоризации / Ш. Требст // Ab Imperio. – 2004. – № 4. – С. 41-78.

21. Україна в 2010 році : щорічні оцінки суспільно-політичного та соціально-економічного розвитку : монографія / Заг. ред. А. В. Єрмолаєва. – К. : НІСД, 2010. – 528 с.

Анализируется место и роль студенческо-молодежных организаций в гражданской жизни общества и государства; выделяются такие тенденции, как повышенная активность молодежи, нетерпимость к злоупотреблениям со стороны представителей власти, стремление прогрессивных изменений и т.п.; вместе с тем, автор отмечает, что части молодежи присущи узко-прагматические цели и стремления; подчеркивается и такое явление, как попытки некоторых организаций и отдельных политиков манипулировать сознанием и поведением молодежи; в качестве основной тенденции политического участия молодежи и студентов обосновывается идея патриотического самовоспитания.

Ключевые слова: личность, молодежь, гражданское общество, культура, воспитание.

We analyze the place and role of student and youth organizations in civil society and the state; distinguishes such trends as increased activity of youth, intolerance of abuse by the authorities, the desire progressive change, etc., however, the author notes that the youth of the characteristic narrow pragmatic goals and aspirations, and highlights the phenomenon of attempts by some organizations and some politicians to manipulate the consciousness and behavior of youth as the main trends of political participation of young people and students is justified by the idea of patriotic self.

Key words: identity, youth, civil society, culture and education.